

3. Giáo dục gia đình

Tôi đã giáo dục con tôi như thế nào ?

Sự giáo dục bắt đầu ở gia đình
ƯỚC VỌNG, số 1, mùa Hè 1968, trang 40-44

Vĩ Tân Chế

(viết theo tài liệu báo Sélection du Rider's digest)

Tôi đã bắt đầu giáo huấn con tôi cách đây hai mươi năm, nhất quyết đào tạo nó thành một người tự tin ở chính mình, và hữu ích cho xã hội. Tôi không bao giờ đồng ý với những phụ huynh trao trọn trách nhiệm dạy dỗ con em cho học đường; tôi cho rằng giáo dục phải bắt đầu tại gia, trước tuổi cấp sách đến trường và phải được theo đuổi suốt thời gian học tập ở trường.

Năm nay, Thông được hai mươi ba tuổi, cao 1m70, anh mê thể thao và thích chơi với bạn gái, ham đọc sách và giao du với bạn bè rất hòa nhã. Anh vừa ra trường năm ngoái và sẵn sàng hành nghề kỹ sư mà anh rất thích.

Chúng tôi dựa vào nguyên tắc căn bản: mục đích chính của sự giáo dục là làm sao cho đứa trẻ tin tưởng và y lại nơi mình, và điều kiện tiên quyết để thực hiện việc đó là đứa trẻ phải biết sử dụng mười ngón tay mà trời đã ban cho. Vì thế mà tôi đã bắt đầu dạy thủ công cho Thông, khi Thông lên ba; nằm dài dưới đất bên cạnh Thông, tôi chỉ vẽ cho anh và giúp anh xây cất nhà bằng những chiếc hộp hình khối cồng con. Anh chọn cái gì cũng được, nhưng tôi bắt buộc anh phải làm mặt tường thật phẳng và các góc thật vuông. Tôi cố gắng làm sao huấn luyện cho Thông có thói quen làm việc cẩn thận.

Lên ba tuổi rưỡi, Thông đã làm quen với những dụng cụ. Thuyết của tôi là những dụng cụ đó rèn luyện cả tay lẫn óc cùng một lúc. Trong lúc sử dụng nó, chúng ta luyện cách tập

trung tư tưởng, cách suy luận và cách định nguyên nhân và kết quả. Do đó chúng ta rèn được sự chính xác và sự nhẫn nại.

Có một ổ khóa cần phải vô dầu? Tôi bảo Thông đến giúp tôi. Ban đầu anh chỉ giúp đưa cho tôi những dụng cụ cần thiết; nhưng chẳng bao lâu, tôi có thể nói ngay với anh: “Cần phải mở ổ khóa này ra; chúng ta phải làm thế nào đây?”. Tôi làm thử tất cả cách mà Thông đề nghị và tôi khéo dẫn cho anh biết đấy không phải là phương cách đúng. Lúc đó chúng tôi làm lại từ đầu theo một phương cách khác. Cuối cùng gương mặt Thông sáng lên: chính anh đã tìm ra giải pháp. Lúc lên năm, Thông sửa chữa tất cả những trục trặc vặt vãnh trong nhà một cách dễ dàng.

Những người bạn của tôi cho lối dạy dỗ con về nghề chân tay như thế là không thiết thực, vì họ biết chắc chắn đứa con của tôi sẽ sinh sống về nghề trí tuệ. Nhưng tôi không từ bỏ cái ý định của tôi. Nếu ngày nay Thông đã được một địa vị tốt cũng nhờ anh đã học cách áp dụng những điều mà anh thụ hưởng được ở trường. Có những bạn của anh thông minh hơn anh, nhưng lại cảm thấy nhiều trở ngại và khó khăn lúc ra đời.

Lúc lớn lên, khi anh bắt đầu đặt những câu hỏi “cái đó” chạy “như thế nào hở ba”, tôi thường trả lời bằng cách ngược lại: “Thế, đó con đoán nó” chạy “như thế nào?” Và lắm lúc, tôi lại thêm: “Hãy tháo nó ra, và tự xem lấy”. Lúc đó Thông cười khoái trá lắm.

Ngày nay, không có một vật gì trong nhà hay một thành phần nào của chiếc xe mà Thông không sửa được vì anh thường nghĩ thật kĩ cách làm, ghi nhận công dụng những bộ phận trong lúc anh tháo gỡ và tìm hiểu sự liên quan giữa những bộ phận đó. Bỏ ích hơn nữa là nhờ sự đào tạo đặc biệt đó. Thông có một tánh hiếu kỳ chung đối với những nguyên động lực bí ẩn của thế giới chung quanh.

Tôi và nhà tôi thường tìm mọi cách giúp Thông tránh những câu trả lời thói thoát. Ở mỗi cái “tại sao”, chúng tôi lại bắt đầu bằng cách hỏi ngược anh lại. Nếu cả ba người

không sao tìm được câu trả lời thỏa đáng, chúng tôi tham khảo các sách vở hay những chuyên viên. Có lần tôi phải dắt anh đến xưởng máy để nhờ một anh thợ giải thích về một vấn đề kĩ thuật xe hơi mà tôi không hiểu nổi.

Ngay trong thời kỳ thơ ấu của Thông, tôi tìm cách làm thế nào cho mỗi lý thuyết hay nguyên tắc đều phù hợp với một hình ảnh cụ thể trong óc của Thông. Khi anh hỏi tôi tại sao chiếc tàu bằng sắt không chìm mà một miếng sắt lại đắm xuống nước; tôi đã giải thích cặn kẽ cho anh, nhưng anh không nắm được lý luận đó. Vài ngày sau, lợi dụng lúc anh chơi thả tàu bằng giấy trong bồn tắm, dựa vào một miếng gỗ chân giấy và một cái đĩa lớn bằng pha lê, tôi dẫn giải rằng miếng gỗ đắm xuống nước, nhưng cái đĩa nặng hơn gỗ mà vẫn tiếp tục nổi được trên mặt nước. Bỗng nhiên Thông nắm được cái nguyên tắc. Sau này tôi được nghe anh giải thích một cách rành mạch nguyên tắc Archimède cho một người lớn hoàn toàn không hiểu gì về nguyên tắc này.

Khi anh đem về nhà quyển sách địa lý đầu tiên của anh, chúng tôi đã mua cho anh một quả địa cầu. Chúng tôi cùng theo trên đó những cuộc hành trình của Christophe Colomb. Ít ngày sau, tôi thấy Thông rủ bạn bè của anh vào phòng để cùng chúng “Đi du lịch vòng quanh thế giới”. Trong lúc phơi bày một sự hiểu biết vừa mới thu thập được, anh tự khai triển sự thông minh của anh một cách tự nhiên không một tí cố gắng nào.

Tôi nghĩ rằng cần phải bỏ túc sự hiểu biết tổng quát của vũ trụ bằng sự quan sát những thiếu cực. Sự tương phản đó sẽ mở rộng óc tưởng tượng của trẻ. Vì thế, tôi tìm mua một kính hiển vi bán solde. Thông mang về những côn trùng, những lá cây, những bông hoa, những mẫu đá. Ngày hôm ấy, cả một thế giới huyền diệu nằm dưới ống kính hiển vi của chúng tôi.

Lẽ dĩ nhiên lối giáo dục linh hoạt ấy cần nhiều sự nhẫn nại cho cha mẹ, vì cha mẹ phải để ý đến con cái luôn để hưởng dẫn chúng trong mọi sinh hoạt thích nghi và bổ ích. Ở đây chúng tôi chỉ đổi những câu hỏi của Thông thành những

trò chơi hay những cuộc mạo hiểm tạo cho anh nhiều thích thú. Điều chúng tôi quan tâm nhất là làm thế nào cho Thông tập những thói quen tốt, và chỉ những thói quen tốt mà thôi. Như thế, sau này chúng tôi khỏi phí sức vì những bực bội thường trực phải la rầy con cái “không biết vâng lời cha mẹ”.

Thông là một đứa trẻ bình thường, và nó cũng phung phí nhiều thì giờ để chơi và để phá. Nhưng chúng tôi muốn những thời giờ ấy phải bổ ích cho đời sống của anh sau này; và, theo mục đích đó, chúng tôi hướng những ý thích của anh về những sinh hoạt đặc biệt nhằm đào tạo con người của anh một cách tự nhiên trong lúc chơi đùa. Lẽ dĩ nhiên Thông biết hơn ai hết là những sinh hoạt có hướng dẫn đó cốt để giáo dục anh.

Chúng tôi tự thấy mãn nguyện vì đã đối xử với đứa con mình như một người lớn: Sự kiêu hãnh của Thông lúc anh chỉ cho bạn bè thấy quả địa cầu và kính hiển vi của anh, chứng tỏ rằng có một sự ý thức về nhân phẩm nơi đứa trẻ, nhân phẩm mà lắm khi bị những bậc phụ huynh chà đạp bằng cách mua cho đứa trẻ những đồ chơi rẻ tiền hay không mang một ý nghĩa gì. Từ ngày đó chúng tôi cố gắng, trong phạm vi tài chánh cho phép mua cho Thông những đồ chơi cỡ lớn như đồ thật. Khi Thông xin một hộp đồ nghề, chúng tôi mua cho anh những dụng cụ thật và nhận thấy rằng sự chi tiêu đó không phải là phung phí vì Thông biết quý trọng những dụng cụ.

Mùa Giáng sinh năm sau, chúng tôi đã hy sinh cả tiền chi tiêu lật vật trong nhà để mua tặng anh một máy in bằng tay cỡ nhỏ, với một vài chữ in. Khi thấy món quà đó, mắt Thông sáng lên, mừng rỡ. Ít lâu sau, tôi nhận thấy rằng Thông có thể kiếm được tiền với vật dụng đó; và mỗi buổi tối và chiều Thứ Bảy tôi giúp Thông in những giấy tờ lật vật cho những người láng giềng của chúng tôi để kiếm tiền.

Để dạy cho Thông biết sự khác biệt giữa tiền vốn xuất ra vốn lưu động (fond de roulement), chúng tôi lập ra những cổ phần công ty. Tôi viết cho Thông in những cổ phiếu và

chúng tôi chia đồng đều những cổ phần.

Những tiền lời cũng được chia nhau đồng đều, nhưng một số tiền lời phải giữ lại để chi mua những vật dụng cần thiết. Nếu chúng tôi thiếu tiền để mua giấy viết thư hay những đồ dùng khác, thì tôi giải thích cho Thông hiểu rằng chúng ta thiếu “vốn lưu động”. Và tôi sẽ trở thành chủ ngân hàng của kinh doanh đó. Tôi cho vay số tiền nhưng tôi buộc Thông phải ký cho tôi một miếng giấy bảo chứng. Tôi muốn rằng Thông không sợ vay mượn một số tiền, nhưng anh ta phải biết tôn trọng chữ ký của mình trên một thương phiếu.

Sau cùng, tùy theo phương tiện và khả năng tài chánh, chúng tôi dùng sự du lịch để bổ khuyết sự học hỏi của con chúng tôi ở lớp học cũng như ở gia đình. Và để luyện cho khiếu thực dụng (*sens pratique*) của Thông, chúng tôi thường giao tất cả chìa khóa phòng cho Thông, để cho anh tự xếp đặt áo quần của anh, phải đi lấy vé xe lửa và cân những hành lý.

Khi Thông xa chúng tôi để lên đại học, chúng tôi lại làm một cuộc thí nghiệm nguy hiểm: giao cho Thông giữ luôn tất cả số tiền mà anh phải chi phí trong một năm học của anh.

Không viện một cơ gì để xin tiền thêm nữa đấy, tôi bảo Thông như thế. Nếu dư thì cho con luôn. Con hãy viết cho ba má về sự chi tiêu hàng tháng của con.

Không có lần nào chúng tôi phải cho Thông thêm nữa và năm đầu anh đã dùng tiền dư mua được một chiếc máy thu thanh. Cuối 4 năm học, Thông đã để dành được một số tiền khá lớn. Biết dùng tiền một cách đứng đắn là đã tự tạo cho mình một sự giáo dục khá vững vàng; Thông đã hiểu thấu đáo giá trị của đồng tiền mà nhiều người lớn tuổi chưa biết được.

Sau những kinh nghiệm nuôi nấng mấy đứa con chúng tôi, chúng tôi có thể kết luận là chỉ có cha mẹ mới có thể giáo dục đứa con mình một cách đầy đủ được. Có lẽ đối với những đứa trẻ khác phải dùng đến những phương pháp khác. Điều quan trọng là phải hiểu rằng sự giáo dục phải được

Giáo dục gia đình

thực hiện dần dần, từng bậc một, bắt đầu từ khi đứa bé chập chững tập đi và tập nói bập bẹ và cha mẹ phải biết lợi dụng khai thác đến mức tối đa những trò chơi, những câu hỏi và những khuynh hướng tự nhiên của đứa trẻ.